

ATEBE

Dinî Arařtırmalar Dergisi
Journal for Religious Studies
e-ISSN: 2757-5616

ATEBE Dergisi | Journal of ATEBE

Sayı: 12 (Aralık / December 2024), 214-220.

İslam Aile Hukuku Bağlamında İbn Kayyim el-Cevziyye'nin Görüşleri, yazar Fatih Çınar

(İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2024), 343 sayfa, ISBN: 978-605-351-853-2

The Views of Ibn Qayyim al-Jawziyya in the Context of Islamic Family Law, by Fatih Çınar (Istanbul: Kitap Dünyası Publications, 2024), 343 pages, ISBN: 978-605-351-853-2

Elif Rûmeysa Akdoğan

Yüksek Lisans, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami Araştırmalar Enstitüsü, İslam Hukuku Bilim Dalı
Master of Arts, Social Sciences University of Ankara, Institute for Islamic Studies, Department of Islamic

Law

Ankara, Turkey

era1111@hotmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-1214-0755>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliř Tarihi / Date Received: 11 Ekim / October 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 21 Aralık / December 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Atıf / Cite as: Akdoğan, Elif Rûmeysa "İslam Hukuku Bağlamında İbn Kayyim el-Cevziyye'nin Görüşleri Kitap Deęerlendirmesi". ATEBE 12 (Aralık 2024), 214-220. <https://doi.org/10.51575/atebe.1565316>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Elif Rûmeysa Akdoğan).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara.

Bu makale Creative Commons Atıntı-GayriTicari 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY-NC 4.0) International License.

İslam Aile Hukuku Bağlamında İbn Qayyim el-Cevziyye'nin Görüşleri, yazar Fatih Çınar (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2024), 343 sayfa, ISBN: 978-605-351-853-2

Öz

Bu çalışma, İbn Qayyim'in (ö.751/1350) ilmi şahsiyetini ortaya koyan "İslam Aile Hukuku Bağlamında İbn Qayyim el-Cevziyye'nin Görüşleri" adlı kitabın incelemesini konu edinmektedir. Fatih Çınar tarafından kaleme alınan bu eser, Kitap Dünyası yayınları tarafından 2024 yılında basılmıştır. Aile hukuku gibi önemli bir alan üzerinden İbn Qayyim'in görüşlerini ele alan kitap, genelde aile hukukuna katkı sağlarken özeldir önemli bir âlimin dağınık halde bulunan görüşlerini derli toplu bir şekilde sunmuştur. İbn Qayyim'in ilmi kişiliğini de bu fikhî görüşleri çerçevesinden ortaya koyan yazar ilim dünyasına ve fıkıh literatürüne önemli bir katkıda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Aile Hukuku, İbn Qayyim el-Cevziyye, Nikâh, Tâlâk.

The Views of Ibn Qayyim al-Jawziyya in the Context of Islamic Family Law, by Fatih Çınar (İstanbul: Kitap Dünyası Publications, 2024), 343 pages, ISBN: 978-605-351-853-2

Abstract

This study examines the book titled 'The Views of Ibn Qayyim al-Jawziyya in the Context of Islamic Family Law', which reveals the scientific value of Ibn Qayyim. This work, written by Fatih Çınar, was published by Kitap Dünyası in 2024. The book explores Ibn Qayyim's perspectives on the significant field of family law, providing a general contribution to family law studies while specifically presenting the scattered views of an eminent scholar in a systematic manner. By examining Ibn al-Qayyim's scholarly personality through the framework of these jurisprudential views, the author has made an important contribution to the academic world and the fiqh literature.

Keywords: Fiqh, Family Law, Ibn Qayyim al-Jawziyya, Nikah, Talaq.

Modernleşen Dünyada aile mefhumu büyük oranda zarar görmüştür. Günümüzde aile kurumu üzerinde görülen bozulmalar konunun birçok açıdan incelenmesini gerekli kılmıştır. Bu sebeple konu ile ilgili yazılan eserler oldukça önem arz etmektedir. Değerlendireceğimiz çalışma da bu alanda aileyi İslam hukuku açısından ele alan "İslam Aile Hukuku Bağlamında İbn Qayyim el-Cevziyye'nin Görüşleri" adlı kitaptır. Nikah ve talak konularında önemli fikhî görüşlere sahip olan İbn Qayyim el-Cevziyye'nin (ö.751/1350) bu konulara dair görüşlerini ortaya koyan çalışma, Fatih Çınar tarafından doktora tezi olarak kalemi alınmış ve akabinde kitap olarak yayınlanmıştır.

Ailenin toplumun en önemli mihenk taşı olduğunda şüphe yoktur. Bir toplum, aile kurumu iyi olduğu ölçüde iyi bir konumdadır. Ailenin bozulması toplumun bozulması, ailenin ıslahı toplumun ıslahı demektir. Zaman ve mekan ne kadar değişirse değişsin, Aile tarih boyunca önemini korumaya devam etmiştir. Bu önem tarih boyunca var olmaya devam etmiş ve edecektir. İslam, bu öneme binaen aile mefhumunun üzerinde durmuş ve aile hukuku alanında herhangi bir boşluk bırakmamıştır. İslam geleneğinde konu fıkıh ve tasavvuf alanlarında hukuki ve ahlaki

bakımdan ayrıntılı olarak incelenmiştir. Geleneğin bize sunduğu “aile hukuku” bu açıdan büyük bir hazine niteliği taşımaktadır. Elimizdeki çalışma ise tam da bu hazinenin önemli bir kısmı olan büyük âlim İbn Qayyim’in görüşlerini dağınık bir şekilde olmaktan kurtarıp derli toplu müstakil bir çalışma olarak ortaya koymuştur.

Çalışmanın, hakkında tartışma ve ön yargıların olduğu bir âlim çerçevesinde gerçekleşmesi de büyük bir önemi haizdir. Kimileri tarafından “mutlak müctehid” kabul edilen İbn Qayyim kimileri tarafından ise hocası İbn Teymiyye’ye (ö. 728/1328) olan bağlılığı sebebi ile olumsuz ithamlara maruz kalmıştır. Aynı şekilde kendisinin özgün bir fıkıh yöntemi olmadığı, hocasının görüşlerini taklit ettiği gibi ithamlara da maruz kalmıştır. Oysa İbn Qayyim İslam hukuku alanında büyük bir etki bırakmış, birçok büyük alim kendisinden nakilde bulunmuştur. Günümüz araştırmacıları ve alimleri de onun görüşlerine önem vermiş ve çalışmalarında ona sıklıkla atıfta bulunmuşlardır. Bu açıdan çalışma, önemli bir alimin değerini ortaya çıkaran kayda değer bir eser olmuştur.

Yazar, çalışmayı iki amaca binaen yazdığını ifade etmiştir. Bunların ilki, İbn Qayyim’in görüşlerinin yeteri kadar iyi ortaya konulamamış olması sebebiyle onun fıkhi görüşlerini hak ettiği şekilde ortaya koymaktır. Nitekim İbn Qayyim’in aile hukuku alanında -özellikle bazı görüşleri çok meşhur olsa da- kendisine ait müstakil bir aile hukuku kitabı bulunmamaktadır. Bu da bir araştırmacının onun görüşlerini tespit ve tahlil etmesinde büyük zorluklara sebebiyet vermektedir. Bu sebeple çalışma, müellifin farklı eserlerinde dağınık halde bulunan konuyla ilgili görüşleri derlemiştir. Böylece İbn Qayyim’in aile hukuku alanındaki görüşlerini tek bir yerde toplayarak bu alandaki açığı kapatmıştır.

Çalışmanın bir diğer amacı ise İbn Qayyim’in ilmî konumunu ortaya koyup takdir etmektir. Çalışma özellikle onun özgün bir fıkıh anlayışının olmadığı görüşünde olanlar için önemli bir noktaya ışık tutmaktadır. Bu açıdan onun; İbn Teymiyye, Ahmed b. Hanbel (ö.241/855) gibi alimler başta olmak üzere birçok âlime muvafakat ve mütabaatını ortaya koymaktadır. Eser boyunca nakledilen fikhî hükümler üzerinden İbn Qayyim’i müstakil bir fıkıhçı mı yoksa bir mukallid mi olduğu irdelenmiştir. Her ne kadar İbn Qayyim’in, görüşlerinde İbn Teymiyye ve Ahmed b. Hanbel’e muvafakatı ihtilafından çok olsa da, hocasına olan itirazları onun mukallid olmadığını göstermektedir. Kendisinin hocasına muvafakat ettiği görüşleri, belli delillere ve bir usule binaen dile getirmesi de çalışma boyunca vurgulanmıştır. Nitekim yazar da sonuç kısmında bu konuyu bir çözüme bağlamış ve İbn Qayyim’in hocasına muvafakatını mutlak taklit olarak anlamanın doğru olmadığını dile getirmiştir. Görüş birliğini; deliller çerçevesinde ele aldığımızda buna görüşlerin uyuşması veya ikrar diyebilirken, ictihad çerçevesinde ele aldığımızda ittiba olarak değerlendirebileceğimizi belirtmiştir.

Çalışma, bir doktora tezinin gözden geçirilmiş hali olması hasebiyle herkesin okuyabileceği bir kitap olarak telif edilmemiştir. Özellikle fikhî alt yapısı olmayan kimselerin eseri anlaması çok kolay olmayacaktır. Okuyucunun sadece fıkha değil, İslami ilimler literatürüne de genel olarak hâkim olması gerekmektedir. Nitekim eserde zaman zaman Arapça üzerinden bazı açıklamalar yapılırken, bazı hadis ıstılahları da kullanılmaktadır.

Çalışmanın başında araştırmının konusu, amacı, kaynakları ve yöntemi belirtilmiştir. Bu bölüm, kitabı okuyacak kişinin zihninde kitaba dair derli toplu bir bilgilendirme niteliğinde kaleme alınmıştır. Bu kısımda çalışmanın konusu ve amacı bağlamında çok net bir çerçeve çizilmiş ve kitap boyunca bu sınırlara riayet edilmiştir. Kitap baştan sona sistematik bir biçimde ilerlemiş. Kullanılan araştırma yöntemi çalışmanın sonuna kadar aynı şekilde devam etmiştir.

Kitap, “İbn Kayyim el-Cevziyye”, “Evlilik ve Fikhî Sonuçları”, “Boşama ve Fikhî Sonuçları” başlıkları ile üç ana bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde yazar, İbn Kayyim'in hayatını ve ilmî kişiliğini anlatarak sonraki bölümlerin doğru anlaşılması için bir temel oluşturmuştur. Hayatını çok uzatmadan ele aldıktan sonra onun ilmî kişiliği üzerinde durmuştur. Bu kısımda onun usul anlayışına, şer'î nassları ele alma yöntemine değinmiştir. Özellikle İbn Kayyim'in nassları yorumlama ve hüküm çıkarma yöntemi çok güzel bir şekilde açıklanmaktadır. Onun makâsıd, maslahat, sedd-i zerâ'i' gibi kavramları öne çıkardığının vurgulanması da, kitabın geri kalan bölümlerindeki bu yönleri doğru anlamak açısından önemli bir bilgilendirme niteliğindedir. Yine ictihad anlayışında, onun taklide karşı olduğu ve ictihad kapısının her daim açık olduğunu savunduğunun da altı çizilmiştir.

Bu bölümde İbn Kayyim'in hocası İbn Teymiyye ile ilişkisine de değinilmiştir. Hocasına olan saygı ve bağlılığı, onun görüşlerini nakletmekteki konumu ve ona muvafakatından bahsedilmiştir. Hocası ile olan ilişkisini doğru zeminde anlamak da onun görüşlerini anlamak için önemli bir husustur. Kendisinin mezhepteki yeri de bu bölümde ele alınmıştır. İbn Kayyim'in mutlak müctehid kabul edilmemekle beraber hocasına bağlılığının onun özgün bir âlim olması önünde engel teşkil etmediğinin de altı çizilmiştir. İbn Kayyim'in fikhî alandaki görüşlerini derleyen bir çalışmada; nassları yorumlama, ictihad yöntemi, mezhepteki yeri ve hocası ile ilişkilerinin üzerinde, onun hayatının ayrıntılarına dalmadan durulması, çalışmanın başarılı yönlerinden birisidir. Nitekim bu hususlar, çalışma boyunca üzerinde durulan konulara ışık tutmaktadır.

Yazar kitabın ikinci bölümünde evliliğin oluşumu olan nikah ve sonuçlarını, üçüncü bölümde ise evliliğin dağılması olan talak ve sonuçlarını fikhî açıdan ele almıştır. Bu bölümler ele alınırken, konu ile ilgili gelenekten bize ulaşan başlıklar tek tek açılıp bu başlıklar altında görüşler açıklanmıştır. Her konu başlığının altında mesele genel hatları ile kısaca izah edilmiş ardından âlimlerin görüşleri zikredilmiştir.

Yazar konuyu kısaca ele aldıktan sonra önemli âlim ve mezheplerin konuya dair görüşlerini öncelikli olarak zikretmiş, ardından İbn Kayyim'in konu ile ilgili görüşlerine değinmiştir. Onun konu ile ilgili bir görüşü yoksa "Bu konuda herhangi bir görüşüne rastlamadık." diyerek durumu izah etmiştir. İbn Kayyim'in görüşlerini doğru anlayabilmek için öncesinde mezheplerin ve farklı âlimlerin görüşlerini zikretmek önem arz etmekle beraber bazen bu görüşlerin çok yoğun dile getirilmesi çalışmanın İbn Kayyim çerçevesinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Bu görüşlerin daha yüzeysel olarak ele alınmasının çalışmayı çok daha iyi bir yere taşıyacağı kanaatindeyiz.

Yazar, İbn Kayyim'in görüşlerini ifade ederken onun sarih olarak bir görüşünün bulunmadığını belirttiği yerlerde diğer görüşlerinden yola çıkarak ulaşılabilecek bir görüş varsa bunu da açıklamıştır. Bu ve benzeri değerlendirmelerde yazarın İbn Kayyim özelinde tahrir yaparak kendisini gösterdiği net bir şekilde görülmektedir ki bu da çalışmaya zenginlik katmıştır. Konu ile ilgili İbn Kayyim'in iki farklı eserinde birbiriyle çelişen görüşler zikredildiyse bunu da belirtmiş ve açıklamıştır. Mesela zinanın, hürmet-i müsâhara doğurup doğurmayacağı konusunda iki ayrı görüş zikrettikten sonra, bu durumun İbn Kayyim'in görüşünden dönüp yeni bir görüş benimsediği şeklinde anlaşılabilceğini açıklamıştır.

İbn Kayyim'in görüşlerini ele alırken, eğer konuya dair ele aldığı deliller ve hüküm çıkarma yöntemleri varsa, kitapta bunlar da tek tek zikredilmiştir. Yazar, onun başkalarına olan itirazlarını, onlara karşı getirdiği delilleri de ifade etmiştir. Bazen İbn Kayyim'in başka alimlerden yaptığı nakilleri de anarak onlara olan itirazlarını ortaya koymuştur. Bu esnada, İbn Kayyim'in delil getirirken veya karşı tarafın delillerine itiraz ederken rivayetleri ele almasına da zaman zaman değinilmiştir.

Zikredilen konuya dair varsa İbn Teymiyye'nin görüşlerini ve İbn Kayyim'in ona muvafakat edip etmediği de her başlık altında ele alınmıştır. İbn Kayyim'in Ahmed b. Hanbel ve Hanbelî mezhebine olan muvafakat ve muhalefetlerinin de altı çizilmiştir. Yine onun bazı konularda cumhura olan itirazlarının ve bu itirazlarının gerekçelerinin de üzerinde durulmuştur. Özellikle İbn Kayyim'in çok öne çıktığı "Öfkelinin Talakı" ve "Bir mecliste üç talak verilmesi" gibi konular da, konunun delilleri ve cumhura yapılan itirazlarla birlikte uzunca zikredilmiştir.

İbn Kayyim'in görüşlerini ifade ettikten sonra zaman zaman onun bu görüşe hangi usul kaidesine göre vardığını da zikretmiştir. Özellikle onun makâsıdcı yönüne, sedd-i zerâ'îf yöntemine olan ihtimamına, maslahata bakış açısına bazı örnekler üzerinden işaret edilmiştir. Yine onun getirdiği aklî delillere de yer verilmiştir. Bu da onun usul anlayışını anlamak ve örnekler üzerinden anlaşılmasını sağlamak açısından fayda sağlamaktadır.

Yazar, İbn Kayyim'in görüşlerini açıkladıktan sonra bazı yerlerde onun görüşlerini de yorumlamıştır. Böylece yanlış anlaşılma ihtimali olan meseleleri de izah etmiştir. Onun bu hükmü ortaya koyduğu esnadaki felsefi ve düşüncesi üzerine kafa yormuştur.

Fıkhî meselelerin açıklanmasının ardından yazar yer yer kendi görüşlerini de “kanaatimizce” diyerek ifade etmiştir. Özellikle ihtilafı yerlerde İbn Kayyim ve diğer âlimlerin görüşleri arasından bir tercih yapmış ve kendi tercihini de gerekçelendirerek açıklamıştır. Bu da kitabın sadece nakillerden ibaret değil, çıkarımlardan ve değerlendirmelerden oluşan bir çalışma olduğunu ortaya koymaktadır. Eseri genel olarak değerlendirecek olursak, yazar amacına uygun olarak çok derli toplu ve sistematik bir çalışma kaleme almıştır. Bir âlimin dağınık haldeki fıkhî görüşlerinin, zengin bir kaynakça, sade bir üslup ve sistematik bir yöntemle bir araya getirilmiş olması çalışmayı ilmi açıdan önemli bir noktaya taşımaktadır. Bu kitabın özellikle aile hukukunda çalışan araştırmacıların İbn Kayyim'in konu ile ilgili görüşlerine ulaşması için büyük bir ilmî gayret ve salih amel olduğu kanaatindeyiz.

Kaynakça

Çinar, Fatih. *İslam Aile Hukuku Bağlamında İbn Kyym el-Cevziyye'nin Görüşleri*. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 1. Basım, 2024.